Credem că faptele constatate *întăresc ideea marii vechimi a onomatopeelor în limbă*. Dacă productivitatea onomatopeelor nu este şi mai mare, faptul se explică într-adevăr prin natura lor specifică: deşi majoritatea acestor cuvinte au o vechime mare sau foarte mare în limbă (deci şi o mare productivitate[1]), limba se îmbogăţeşte totuşi necontenit, pînă în zilele noastre, cu un apreciabil număr de onomatopee noi, care — tocmai pentru că sînt noi — sînt lipsite (cel puţin deocamdată) de derivate, de familie.

Mircea Seche

DESPRE TRADUCEREA MECANIZATĂ

În Uniunea Sovietică practica şi teoria traducerii a luat o dezvoltare foarte mare. Lucrările teoretice asupra traducerii s-au înmulţit începînd în special cu anul 1950. Astfel, numai în ultimii doi ani au apărut în Uniunea Sovietică şapte cărţi închinate problemelor traducerii şi de asemenea numeroase articole publicate în reviste şi ziare.

Acelaşi lucru se observă şi în ţările de democraţie populară. În Republica Populară Chineză, spre exemplu, apare o revistă *Teoria şi practica traducerii*. Culegeri speciale au apărut în Polonia, Republica Democrată Germană, Cehoslovacia, Bulgaria.

Creşterea interesului pentru problemele traducerii în Uniunea Sovietică şi în ţările de democraţie populară este o mărturie a răspîndirii ştiinţei şi culturii în masele tot mai largi ale oamenilor muncii din aceste ţări.

Nevoia din ce în ce mai mare de traduceri din domeniul ştiinţei şi tehnicii cît şi progresul la care a ajuns ştiinţa şi tehnica, au creat posibilitatea realizării maşinii de tradus.

Maşina de tradus este rezultatul colaborării specialiştilor din diferite domenii: matematicieni, ingineri, lingvişti etc.

Problemele traducerii mecanizate cu ajutorul maşinilor electronice de calcul au fost obiectul multor lucrări şi comunicări publicate în revistele de specialitate. Astfel de lucrări s-au publicat în revistele: *Matematica*, *Natura* şi *Voprosî iazîkoznaniia*. În ultima din aceste publicaţii au apărut articolele:

V. P. Berkov şi B. A. Erşov, *Despre experienţele cu maşina de tradus*, 1955, nr. 6; O. S. Kulaghina şi I. A. Melciuk, *Traducerea mecanizată din limba franceză în rusă*, 1956, nr. 5; L. I. Jirkov, *Despre limitele traducerii mecanizate*, 1956, nr. 5; P. S. Kuzneţov, A. A. Liapunov, A. A. Reformatski, *Principalele probleme ale traducerii mecanizate*, 1956, nr. 6; T. N. Moloşnaia, V. A. Purto, I. I. Revzin, V. I. Rozenţveig, *Cîteva probleme lingvistice ale traducerii mecanizate*, 1957, nr. 1.

Au apărut de asemenea cărţi şi broşuri D. I. Panov, A. A. Liapunov şi I. S. Muhin, *Automatizarea traducerii dintr-o limbă într-alta*, Moscova, 1956; D. I. Panov, *Traducerea mecanizată* (automatizată), Moscova, 1956.

Pentru lămurirea multor probleme cu privire la traducerea mecanizată, un rol important l-a avut conferinţa ştiinţifică, ţinută la Moscova între 15—21 mai, anul acesta, conferinţă la care au participat numeroşi specialişti din diferite centre ştiinţifice şi universitare ale Uniunii Sovietice. Aici s-au citit peste 60 de comunicări şi referate în care au fost abordate probleme de lingvistică structurală, lingvistică matematică, statistică lingvistică, teoria traducerii, precum şi probleme tehnice legate direct de realizarea practică a maşinii de tradus.

Pe scurt ne vom opri la cîteva din aceste probleme.

---

[1] Dăm mai jos cîteva exemple de onomatopee cu maximum de productivitate — culese din partea tipărită a *Dicţionarului Academiei*: interjecţia *ciur!* (care imită sunetul produs de o vînă subţire de apă curgătoare) numără 11 derivate; cîte 13 derivate pot fi numărate la onomatopeele *chiu!* şi *croncl*; 12 derivate la interjecţia *clamp!*; 21 (douăzeci şi unu!) de derivate la interjecţia *fîs!*; 25 (douăzeci şi cinci!) de derivate la onomatopeea *biz!* (şi anume: verbele *bîzîi* şi *bîrzoia*, substantivele *bîzîi*, *bîzoi*, *binzar*, *binzoi*, *bîzîit*, *bîzîială*, *bîzîire*, *bîzîitoare*, *bîzîitură*, *bîzdîău*, *boanză*, *bonzîldău*, *bonzar*, *bonzăraş*, *bonzăroi*, *bîrzoiea*, *bîrzdun*, *băzgăun*, *bărdăun*, *bîzgar*, adjectivele *bîzîitor* şi *bîrzoiat* adverbul *bîrzoi*.

BDD-A10441 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:34 UTC)

1. Conferința a arătat că un rol important în realizarea mașinii de tradus îl au lingviștii, care trebuie să studieze limba sub noi aspecte. Se ivesc astfel chestiuni de ordin lexical și gramatical. Este în primul rînd vorba de alcătuirea unor dicționare de corespondențe între două limbi, de stabilirea corespondentelor de ordin gramatical, de studiul topicii frazei și al mijloacelor de derivare etc.

Realizarea mașinii de tradus reprezintă pe lîngă un progres tehnic remarcabil, o verificare și o critică practică a noțiunilor lingvistice tradiționale, în primul rînd a noțiunilor de „părți de cuvînt", părți de propoziție", „propoziție" etc. (M. I. Steblin Kamenski, *Importanța traducerii mecanizate pentru lingvistică*).

Comunicările *Despre ordinea construirii sistemului unei limbi*, de P. S. Kuznețov, și *Analiza logică a noțiunii de structură a limbii*, de S. K. Șaumian, au fost închinate studierii limbii ca structură.

P. S. Kuznețov arată, de pildă, că limba trebuie înțeleasă ca un sistem de unități simple de ordin diferit, strîns legate între ele. În alcătuirea sistemului limbii trebuie să ținem seamă că unitățile de ordin superior se bazează pe cele de ordin inferior. Dar această interdependență între diferitele planuri ale limbii nu trebuie înțeleasă mecanic. În alcătuirea sistemului unei limbi drumul de la simplu la complex nu este numai ascendent, ci și descendent.

În multe comunicări au fost abordate probleme de gramatică în legătură cu traducerea mecanizată. Astfel: I. I. Revzin, *Teoria formală a propoziției*, O. S. Kulaghina, *Cu privire la un mijloc de definire a noțiunilor gramaticale*, R. L. Dobrușin, *Încercare de definire a noțiunii de categorie gramaticală*, I. I. Revzin, *Gramatica „activă" și „pasivă" în concepția lui L. V. Șcerba și problemele traducerii mecanizate* etc.

2. Importanța aplicării unor metode matematice pentru studierea structurii limbilor a fost arătată în comunicările: *Importanța metodelor matematice pentru lingvistică* de R. L. Dobrușin și *Calculul probabilității și stabilirea înrudirii între limbi* de A. B. Dolgonolski.

Dintre metodele matematice care pot fi aplicate în lingvistică, R. L. Dobrușin s-a oprit asupra teoriei numerelor și importanța ei în studierea structurii gramaticale a limbilor. De asemenea a arătat importanța teoriei informației și a statisticii lingvistice.

Statistica lingvistică, au arătat mai mulți referenți, are o largă aplicare în domeniul telecomunicațiilor, în traducerea mecanizată, în lexicografie etc.

Dintre comunicările ținute pe această temă mai amintim *Despre importanța factorului frecvență în stabilirea funcțiunilor stilistice ale cuvîntului*, de V. M. Grigorian, *Stilistica lingvistică a textelor limbii ruse*, de R. G. Kotov etc.

3. Posibilitatea traducerii cu ajutorul mașinilor pune probleme teoretice noi. Teoria traducerii devine mai mult decît pînă acum, o disciplină lingvistică, așa cum arată V. I. Rozențveig și I. I. Revzin în comunicarea: *Teoria generală a traducerii în legătură cu traducerea mecanizată*. Pînă în prezent, teoria traducerii era considerată de unii cercetători ca o disciplină lingvistică, iar de alții ca activitate artistică-literară, care aparține domeniului teoriei literaturii. Pentru o perioadă în care domeniul traducerii îl forma aproape exclusiv literatura beletristică, necesitatea teoriei traducerii ca disciplină lingvistică nu era simțită. O dată cu apariția traducerilor de lucrări tehnice și mai ales în legătură cu realizarea mașinii de tradus, este necesar să se facă o deosebire netă între cele două domenii la care aparține teoria și practica traducerii:

a) traducerea ca activitate artistică,

b) traducerea ca proces de stabilire a corespondențelor structurale între două limbi.

Primul aspect aparține teoriei literaturii, cel de al doilea lingvisticii.

Traducerea ca activitate artistică se bazează pe studiul epocii respective, pe studiul concepției, metodei și stilului scriitorului.

Traducerea ca activitate lingvistică are la bază analiza stării sincronice a diferitelor limbi, analiza structurală comparativă a limbilor din care se traduce și în care se traduce. Ea se bazează de asemenea pe statistica lingvistică și pe semantica logică.

BDD-A10441 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:34 UTC)

În mod neîntemeiat autorii acestei comunicări presupun că teoria traducerii ca disciplină lingvistică, pe baze tradiționale, este infirmată de practica și de teoria traducerii mecanizate.

La conferință s-au ținut comunicări și referate cu privire la diferitele aspecte tehnice ale mașinii de tradus și cu privire la elaborarea algoritmilor pentru traducerea mecanizată din limbile indoneziană, vietnameză, japoneză, engleză, franceză, indiană, arabă în limba rusă.

Problemele traducerii mecanizate au fost discutate și în cadrul unei secții speciale la cel de al IV-lea Congres Internațional al Slaviștilor care a avut loc anul acesta la Moscova.

Problema traducerii mecanizate este nouă pentru știință și tehnică. Deși se bazează pe studii lingvistice amănunțite, traducerea mecanizată nu aparține domeniului lingvisticii. Mai mult, sfera aplicării mașinii de tradus este limitată la textele tehnice și științifice, și într-o mai mică măsură la publicistică.

Literatura beletristică nu poate forma obiectul traducerii mecanizate. Cum am arătat mai sus, asta nu înseamnă de loc că traducerea operelor beletristice nu face obiectul teoriei traducerii ca disciplină lingvistică.

Gh. Bolocan

BDD-A10441 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:34 UTC)